

V UBOŠTVU IN V HREPENENJU.

Črtica. — Spisal Ksaver Meško.

Pozno v noč sem se vrnil. Doma me je čakalo izporočilo: „Na izpoved!“

Nekaj minut pozneje sva se s cerkvenikom potopila v temno, molčečo noč. Iz stare kovinaste svetilke, okrogle, kroginokrog preluknjane, je lilo skoz male, podolgovate luknje le toliko svetlobe, da nama je za silo kazala, kod se vije pot.

Skoro osemdesetletna starka je pričakovala svojega Gospoda in Boga, da naredi račun z njim in se pokrepča z njim za pot v večnost. Bila je sirota, da je ni bilo enake v bližini. Gospodinjila je zetu, delavcu s štirimi malimi otroki. Žena delavčeva, bolničina hči, je pred letom zapustila moža, ko je bil najmlajši otrok šele nekaj mesecev star. Šla je za drugim; zdaj živi v mestu z njim.

Stopil sem v nizko, zatohlo sobo. Drobnja sveča v začrnelim svečniku na mizi jo je le za silo razsvetljevala. V postelji za durmi je spalo vseh četvero otrok. V postelji ob drugi steni je zdihovala bolnica.

Otrok se nobeden ni predramil, ko sva s cerkvenikom vstopila. Le največja deklica, petletna, je ob cingljanju zvončka malo privzdignila glavo; zašepetala je nekaj nerazumljivih besed in je takoj spet spala.

Bolničin zet in cerkvenik sta odšla iz sobe. — — — Končala sva.

„Zdaj pa se zgodi, kakor je božja volja!“ — je govorila bolnica s težkim glasom. Sopla je naglo in hropeče, z roko se je prijemala za izsušene prsi in je strmela v strop, ki je bil od brljave luči le slabo razsvetljen, dasi je bila soba nizka.

„Le kaj bo z otroki, z ubogimi črvički? Da jim je mati to storila! Da jih je mogla pustiti! — Nobeden otrok mi ni delal takih skrbi kakor ta. Vsi so dobri in pridni. A ta mi naredi tako sramoto! O Jezus, Jezus!“

V hropeče ihtenje so se prelile grenke tožbe.

Sredi sobe pa je stal zet-delavec, majhen, suh in slaboten. Ob joku taščinem se je razvnel. S slabotnimi rokami je nervozno mahal po težkem vzduhu in se je srdil z visokim glasom:

„Takšna žena! Zapusti moža in živi z drugim. Saj vendar ni več neumna deklica. Zakaj pa me je vzela! In otroke pusti! Kdo pa naj jih vzgaja? Jaz moram na delo. Kako pa naj sicer živimo?

Mati? Saj ne zmorejo več vsega dela. Dosedaj so se silili. A zdaj jih je zmagalo. In kaj bo, če umrejo?“

Naslonil se je ob mizo. S slabotno roko si je brisal potno čelo in si gladil redke lase. Plašno in bolešno so mu begale oči od jokajoče bolnice na speče otroke, od otrok spet na bolnico.

„Ko bi se vrnila! Saj ve, v kakšnih stiskah smo. Siromaštvo, bolezen, otroci brez oskrbe! Niti ne opere jim nihče. Kako bi naj mati? Saj se še sami v postelji ne morejo dvigniti.“

Utihnil je in premišljeval.

Iz postelje pa so se med ihtenjem slišali bridki vzdih: „Tako sramoto mi je naredila! O moj ljubi Jezus!“

„Ko bi vsaj mesečno kaj dala za otroke! Da bi vsaj perico plačal.“

Smilil se mi je v srce. Vendar sem vedel, da mu z lažnivo besedo ne bo pomagano. Zato sem govoril naravnost.

„Težko bo. Če je padla že tako globoko, da otrok pozabi . . .“

Ni me poslušal.

„Vse je tako drago. Samo perici sem moral dati ta teden tri krone. Dve kroni in pol pa na dan zaslužim. Stanovanje drago, kje pa je živež?“

Umolknil je; utrinjal je svečo. Slišalo se je le glasno, naglo dihanje bolnice, tišje, enakomerno dihanje otrok.

„Ko bi se Vi za stvar zavzeli!“

„A prisiliti je ne morem, naj se vrne k Vam.“

„A da nikjer ne bi stanovanja dobila! Ko bi to dosegli. Saj so vendar še zakoni! In pravijo, da tudi po posvetnih zakonih ne smejo kar tako skupaj živeti. Ko bi na magistratu ali glavarstvu dosegli, da jih povsod izženejo in razženejo.“

„Bojim se, da ne bo mogoče. Zakoni — veste, hudo je dandanes z zakoni. So in niso.“

„Vem, vem. Povsod je tako: za siromaka ničesar! Niti pravice ne!“

Razsrdil se je.

„Ah, saj je ne maram več! Ne sme mi več pred oči. Bi mi le deco pohujšala! — Kaj bo z otroki, ko izvedo, kakšno mater imajo! Ne, ne sme mi blizu!“

Glas mu je drhtel. A zdelo se mi je, da ni bilo samo od jeze. —

Že sva stala s cerkvenikom na cesti pred to veliko, mračno delavniško kosarno. Kar sem opazil, da sem pozabil na mizi rožni venec.

„Počakajte malo! Takoj pridem.“

Polagoma in previdno sem se po temnem in zatohlem hodniku pritipal do duri. Potrkal sem in vstopil, dasi mi nihče ni rekel: „Noter.“

Bedni mož je sedel na velikem stolu ob mizi, kamor je pač omahnil, ko sem sobo zapustil. Drobna glava mu je zlezla povsem med

rame, da se mi je zdel majhen in slaboten kakor otrok.

Nič začudenja ni pokazal, da sem se vrnil. Tudi ni povprašal, čemu sem spet prišel. Kakor se ne bi bila poslovila, mi je spet zagotavljal:

„Ne, ne maram je, ne sme priti. Vun jo vržem, ničvrednico!“

Zdaj sem slišal in čutil jasneje nego poprej: iz slednje besede je kričalo hrepenenje in prošnja:

„Pridi, pridi! Vse ti odpustim!“

Človeško srce — večno nemirno, hrepeneče vekomaj...

ČRNOŠOLEC.

Novela. — Spisal dr. Ivo Česnik.

I.

Nad zemljo je ležala pomladanska noč. Tiha je bila dolina, tihi griči, tihe strme gore s skalnatimi čermi. Le sova je skovikala nekje v preperelem duplu in reka je šumela v mogočnih vrtincih mimo vasi.

Tam pod hribom je stal mlin, veliko in prešerno poslopje z zamreženimi okni. Kraj njega so se penili valovi globokega slapa v blede mesečini, ki se je igrala na šelestečem drevju, prvih nageljnih in vrtnicah na zažrajeni gredi.

Čez reko je držala brv. Nanjo je stopil iz gozda človek, dolg, suh in škiljast. Razmršena brada je štrlela na desno in na levo, ohlapne hlače so se bile razcefrale že davno na gležnjih, hodnja srajca je bila odpeta za vratom. Norec Groga je šel pod mrežasto okno, za katerim se je skrival rožmarin, majaron in nagelj. Pomaknil je široki klobuk na zatilnik, vzel iz žepa piščalko, sedel pod hruško na klop in zažvižgal tako lepo in prijetno popevko, kot je ne zadrobi kos v prvi pomladi, ko išče družice.

„Ne sliši me,“ je mrmral, ko se ni odprlo okno po dokončani pesmi. In pričel je iznova.

„Noče me slišati,“ je tožil, ko je prenehal z novo melodijo. Zamišljeno je sedel in gledal tisočere kapljice, ki so se blestele v mesečini in pršele iz žlebov ob kolesih v globino. „Vem, logarja ima rada, Roberta. Na Štefana je pozabila, ker je šel v črno šolo. Mene pa ne mara, ker sem grd in ubog in se mi vse smeji. Odkar sem oblekel hlače, se mi rogaajo.“

In res so zbijali ljudje šale z Grogom, z njegovo hojo in njegovimi besedami. Le piščalko so mu privoščili. Priznali so, da je izboren piskač,

da mu ni dobiti para v devetih farah. Kako ne bi bil dober piskač! Saj je ciganskega rodu. Pred tridesetimi leti ga je pustila mati za vasjo zavitega v umazane cunje. Stari Poklukar, reven gostač, ga je našel in prinesel k županu. Občinski možje so mu dali malega poredneža v izrejo. — Odslej boš vsaj imel kako delo, Poklukar, in ne boš jedel zastonj našega kruha, je rekel oče župan. Poklukar je redil Grogo in ga vzgojil s palico. Tako je vcepil norcu v srce sovraštvo do vseh ljudi.

Groga je temno pogledal in zaklel.

„Pravijo, da sem nor. Moram znoreti, ker ne čujem ljubeznive besede. Le iz Cilkinih ust sem jih čul že mnogo. Zato jo imam tako rad, a ona me ne mara. Privošči mi dobro besedo, a mara me ne, ker sem grd in ubog! Da sem bogat in lep, bi me marala.“ — Skremžil je obraz, pokrtil lica z dlanmi in se naslonil s komolci na kolena.

Tedaj je prikorakal mimo mlina samotni potnik. Njegov obraz je bil bel kot alabaster, velike modre oči so bile zamišljene, kot da gledajo v večnost, vitka postava, odeta v črno obleko, je bila gibka. Potnik se je ustavil, oči so se ozrle po oknih, srce je zadrhtelo.

Norec Groga je začul stopinje, planil pokonci in zagledal potnika.

„Ali si ti, Štefan, črnošolec? Ali si res? Ne zacopraj me!“

„Da, jaz sem, Groga! Ne boj se me!“

„Haha, ti si ušel! Zaradi te, haha! Pa Cilka te ne mara več, ljubi logarja Roberta.“

„Kaj praviš, Groga?“

„Haha, črnošolec, zacopraj ji, pa bo imela rada tebe. Čemu pa imaš Kolomonov žegen in črne bukve? Ko bi jih imel jaz, bi se mi godilo dru-